

Forfatter: Brandes, Edvard

Titel: III.

Citation: Brandes, Edvard: "III.", i Brandes, Edvard: *Holberg og hans Scene*, Gyldendal, 1898, s. 221. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-brandesed_03-shoot-idm140324074114656/facsimile.pdf (tilgået 26. april 2024)

Anvendt udgave: Holberg og hans Scene

sindig — for han var baade syg og fattig. Da han døde, efterlod han Hustru og Børn i de trangeste Kaar. Men saasnart han satte sin Fod paa Teatret, glemte han alle Livets Plager — Sygdom, Tungsind og Fattigdom. Han optraadte sidste Gang den 10. Februar 1773 som Crispin i Regnards *Testamentet*. »Døden spillede paa hans Læber« — siger et Øjenvidne — »og Sygdommen havde udbredt sine Plager og Rædsler over alle hans Ledemod, men jeg saa' dog gennem alle disse Lidelser intet uden den overgivne Crispin«. — Man syntes, da han kort efter døde, at han tog den sande Komedie med sig i Graven.

III.

Niels Clementin er Londemanns Modsætning, lige saa stræng og behersket, som denne er løs og kaad — straks gammel i sin Kunst, medens Londemann er ung til sin Død. Allerede fra Skoletiden lyder der Beretninger om Clementins Flid. Han var en nøjagtig Discipel, der lærte sine Lektier til Punkt og Prikke, og han havde som Skuespiller ikke glemt en Smule af sin Skoleflid. Han kom fuldt forberedt til Prøverne, og han vænnede sig efterhaanden til en næsten smaalig Indstudering. De andre Skuespillere, som vaga-

bonderede i deres Roller som i Livet, drillede ham derfor gerne. Rabbek fortæller, at han saaledes havde vænnet sig til et uforandret Spil, at han blev forlegen og fortrædelig, hver Gang en af hans Medspillende stod paa et andet Sted, end det hvor Clementin, enten paa Prøven eller ved de tidligere Forestillinger, var vant til at finde ham. Da Clementin en Aften spillede Molières Gerrige, overtalte man den Skuespiller, der var Mester Jakob, til ikke efter Sædvane at gaa paa højre Side af Harpagon, naar Jakob optraadte som Kusk, og skifte Plads til venstre, naar han var Kok, men blive paa samme Side begge Gange. Følgen var, at Clementin saaledes tabte Fatningen, at han vedblev at tale til den Side, hvor Mester Jakob plejede at staa, uagtet han hørte og saa, at han ikke var der. Naar han agerde Jeronimus overfor Londemanns Henrik, blev den komiske Kraft forhøjet, fordi den enes granseløse Pertentlighed stod i naturlig Modsætning til den andens ubændige Laden-fem-være-lige.

Hvordan han saa ud? Vi véd det ikke. Intet Billede er bevaret af denne store Mester. Vi erfarer kun, at hans Spils Virkning for en stor Del beroede paa hans Blik og de fine Bevægelser om hans Mund. Han havde store og klare Øjne, der efter Behov kunde skifte fra Lys til Mørke, og han kunde paatage sig alle Miner uden at gøre Grimasser. Hvad der altid roses hos ham,

er de smaa, hurtige Overgange i Minespillet, der kom ligesaa naturligt som komisk. For Eksempel i *Den honnette Ambition*, hvor Jeronimus søger Støtte hos Pernille. *Den dramatiske Journal* skriver: »Baade Tønen og Ansigtet viste Nysgerrighed og tilige en vis Forsikring om at blive medholdt og tilfredsstillet ved hendes Svar, lige til han hørte hende sige: »Saasom jeg hverken kan sove o. s. v.«, thi da sagde Minen Vrede, som tiltog med Pernilles Næsvished«. Eller man læse Journalens Beretning paa dens daarlige Dansk om Clementins Sganarel i *Det tvungne Giftermaal*: »Hvor fornøjet først — hvor rigtig forandrede han ikke sit Ansigt, naar han faar at høre af sin Kærestes Mund, hvordan hun vil have det; hvor stiger ikke hans Misfornøjelse, hvor uforlignelig udførte han ikke den komiske Situation i sidste Scene, naar Broderen rækker den blotte Kaarde paa den ene og Faderen med Datterens Haand paa den anden Side? Med hvor stor Uvillighed, hvor stor Afsky søgte han ikke at tage hendes Haand? og da han ser Kaarden, hvor skrækkedes han ikke og med hvilken betydende og trevnen Mine bekvemmede han sig ikke til at tage hendes Haand«. — Han excellerede i saadanne Finesser som at træffe Forskellen mellem borgerlig og adelig Vigtighed; han kunde vise Arrigskab eller Ængstelse blot ved en Trækning; han kunde — ligesom Løndemann — med Lethed paatage sig et fremmed

Mæle, naar den gamle skulde vrænge efter sine uforskammede Medspillende, for Eksempel i den Stundesløses Scene med Tyskeren, hvor Vielgeschrei parodierer dennes *alleudriestig*.

I Holberg spillede han alle Jeronimus'er, Corfitz i *Barselstuen*, Herman v. Bremenfeld, Vielgeschrei, Per Degn, Jacob v. Tyboe og Diderich Menschenskræk. De sidste to Figurer alene lykkedes ham ikke ganske. Han var, som man kan tænke, ikke bred nok i sin Tale og Holdning til at udfylde de stortalende Soldaters Mundering. Det laa ikke for ham »at bralle op« — tværtimod, han maatte fin: udarbejde sine komiske Virkninger og saa drysse dem som en Støvregn over Tiiskuernes Hoveder.

Som alle store Komikere troede han, at han besad Evne til det Tragiske. Men hans Forsøg i det rørende mislykkedes. Hans gamle Mænd var ikke mer sentimentale end Holberg selv.

Han døde faa Aar efter Londemann og optraadte mærkeligt nok sidste Gang i samme Stykke, hvori denne tog Afsked med Scenen.

Disse to geniale Skuespillere holdt den Holbergske Komedie i Erindring og Anseelse paa en Tid, hvor man langsomt begyndte at vende sig med kræsen Fornemhed bort fra dens stærke og sunde Kost. De repræsenterer to Sider af den store Digtters Væsen: det tørre og snævre Lune, skabt af den gammelmandsagtige Ræsonnørs vid-

fulde Forstand, og den kaade hovedstadskrydrede Ovenud-hed, ved hvis Hjælp den fattige Student havde baaret sit kummerlige Liv.

Londemann og Clementin som Henrik og Jeronimus tog hver sin Halvpart af Holbergs Natur.
